

STIHURI LA FEMININ

DIN LIRICA FEMINISTĂ ARABĂ

**ANTOLOGARE, TRADUCERE,
REPERE BIOGRAFICE ȘI NOTE
DUMITRU CHICAN**

**PREFAȚĂ
PROF. DR. TEREZIA FILIP**

CUPRINS

In memoriam.....	11
În loc de Motto – Spre lauda frumoaselor premergătoare.....	13
Prefață	15
Cuvânt-înainte	19
DE LA CLASICISMUL ANTIC LA VEACURILE DE MIJLOC	23
Tumadir Bint Amr	25
Elegie și invocație.....	26
Rabi'a Al-Basri	27
A muri înainte de a muri	28
Marea mea dorință ești Tu	29
Fabulă într-un vis	30
Iubitul și mirele meu	32
Dragoste.....	33
Dumnezeul meu și al meu stăpân.....	34
Wallada	35
Scrisoare pentru Ibn Zeidun	36
Ce mai rămâne?	37
EPOCA RENAȘTERII ~ AL-NAHDA ~	39
May Zyadeh.....	41
Să dănțui, omule!.....	42
Poem pentru Lună	44
În pădure	45
La Mogaddam.....	47
DE LA MODERNISM LA CONTEMPORANEITATE	49
PALESTINA	51
Fadwa Tuqan	52
Noaptea și cavalerii.....	53
Flacăra și foc.....	54
Nimic nu mai rămâne.....	56
Seară de toamnă	57
Legile gravitației.....	58
IORDANIA	59
Selma Al-Khadra Al-Jayusi	60
Corabia iubirii	61
Deșertul.....	63

Femeia din aprilie – Scrisoare către fiul meu	64
Spre a fi împreună.....	65
De ce ?.....	66
LIBAN.....	67
Andree Chedid	68
A privi.....	69
Focul de dinlăuntru	71
Înviere și învieri.....	74
Nadia Toueni	76
Poem pentru țara mea	77
În Munții Libanului	79
Vârsta de spumă.....	81
Străinule.....	82
Cedri	83
Stihuri pentru istorie	84
Vara memoriei mele	85
Venus Khouri-Ghata.....	86
Văduvă.....	87
În satul mamelor	90
Septembrie, agățat de smochin.....	91
Nohad Salameh.....	92
Interval.....	93
Ținuturi.....	94
Împreună.....	95
Joumana Haddad	96
Când mă prefac în fruct.....	97
Întoarcerea Lilitei.....	99
Așternut	101
Cuprinde-mă în tine	103
Copacul albastru.....	104
IRAK.....	105
Nazik Al-Mala'ika.....	106
Vremea holerei	107
Chemare la viață.....	108
Cum să uiți suferința?	110
Cântec de iubire pentru cuvinte	111
Străini.....	112
Dunia Mikhael	114
Jurnalul unui val eșuat pe nisip	115
Noapți la Bagdad	116
Acvariu.....	118

De pe un alt corp ceresc	119
În spatele ferestrelor	121
Războiul își vede de treabă	122
SIRIA	123
Saniya Salih	124
Corăbii oarbe.....	125
Întrebări în zadar.....	126
Gânduri tăcute	127
Ghada As-Samman.....	128
Jurământ.....	129
Jurământ 2.....	131
Prințesă în castelul de zăpadă	132
Salwa Na'imi	133
Miere este numele meu	134
Călărețul mării	135
Scenă finală	136
Mariam Al-Massri	137
Cireșe roșii pe caldarâmul alb.....	138
Femeia cu ochii triști	140
Sunt un om.....	142
Femei ca mine	144
Siria	145
KUWEIT.....	146
Su'ad Al-Sabah	147
Ilustrată din îndrăgitul Kuweit.....	148
Lumea ești tu.....	151
Numai tu singur.....	152
Un veto în chip de femeie.....	153
Feminism 2000.....	156
Nagma Idris	158
Ce ar fi dacă.....	159
Ritualuri	160
Omul mărunț	161
Kuweit, Kuweit	164
'Alia Su'aib	166
Cuprindere 1	167
Cuprindere 2	168
Mona Karim	170
Pentru ce?	171
O poetă	172
Singurătatea fericirii	173

TUNISIA	174
Fadila Aş-Şabbi	175
Lucruri mărunte	176
Marea îmbătrânită	177
MAROC	179
Malika Al-Asimi	180
Un act nesemnăt	181
Aisa Bassri	183
Gelozie	184
Întrebare	185
Poemul floare	186
Confesiune	187
EGIPT	188
Safa' Fathi	189
Într-o singură noapte	190
Păpuşi miniaturale de lemn	192
Fatima Qandil	193
Poezia	194
Dacă ai păstra tăcerea, acum	195
Charlie Chaplin	197
Iman Mersaal	199
Uneori mă năpădeşte înţelepciunea	200
Respectele mele, domnule Marx!	201
Liniştea nu se va aşterne	202
Pentru a traversa dintr-o încăpere în alta	203
Exerciţii de singurătate	204
Amina	207
EMIRATELE ARABE UNITE	209
Zabiya Khamis	210
Cuvintele sunt	211
Limbaj secret	212
Naftalină	213
Farah Şamma	214
Cum pot să cred?	215
MAURITANIA	217
Mariam Mint Darwish	218
Povesteşte-ne, patria mea	219
ALGERIA	221
Su'ad Labbiz	222
Să nu-mi tai inima-n rondele	223
Búzele gurii mele maternelne	224

LEBRIS

We know
books

**DE LA CLASICISMUL ANTIC
LA VEACURILE DE MIJLOC**

Profunzimea adevărului că trăirea și exprimarea poetică a identității a dat una dintre cele mai vechi și mai emoționante trăsături ale omului – pe deasupra situații sale în geografie și în istorie – aceea de a fi unica ființă a regnului viu care își însoțește viața tranzientă cu trăirea spirituală și estetică pe care artele, în general, și poezia, cu deosebire, o îmbogățesc și o fac să fie „umană”.

Lumea arabă oferă, poate, unul din exemplele cele mai elocvente în acest sens, dacă ne gândim la antica și fenomenala poezie clasică preislamică și islamică.

Cu o prezență scăzută, putem vorbi totuși despre literatura și poezia feminină în lumea arabă raportându-ne chiar la acele vremuri. Astfel, nume precum Tumadir Bint Amr, cunoscută drept *Al-Khansa'* (Gazela), din prima jumătate a secolului al VII-lea, poeta mistică sufică din Bassra, Rabi'a Adawiya (717-801)⁴ sau prințesa arabo-hispanică din Cordoba, Wallada Bint Al-Mustakfi (1001-1091), sunt tot atâtea efigii trecute în eternitatea cronicărească a literaturii și artei poetice a arabilor.

4. Vezi volumul „Acuțând cum râde Dumnezeu. Din lirica mistică sufică a Islamului”, Editura Proema, 2013 (2024, ed. rev)

Tumadir Bint Amr

~ 575 – 645 ~

Intrată în cronică poetică arabe sub numele de Al-Khansa', (traductibil prin "Cea cu nasul în vânt" și, prin similitudine, „căprioară”, „gazelă”), poeta preislamică s-a născut într-o familie nobilă din ținutul Nejd din actuala Arabia Saudită, sortită fiind unei vieți neprietenoase care avea să-i răpească, succesiv, tatăl, cei doi frați (unul dintre ei, Muawiya, avea să urce în tronul de calif al dinastiei Omayyade), apoi cei patru copii de la trei soți, care s-au despărțit de ea fie prin moarte, fie prin repudiere. Puternic influențată de filosofia fatalistă a identității arabe a vremii, Tumadir Bint Amr și-a găsit mângâierea și noima existenței, sub semnul poeziei, elegiile și orațiile funebre închinată celor plecați dintre cei vii, cu deosebire cei doi frați uciși fie în confruntările pentru putere și influență, fie în războaiele cu Persia sassanidă. Credincioasă însingurării ascetice, ea a devenit cunoscută și apreciată în mediul arab al contemporaneității, recunoscută fiind drept *Umm Al-Marrsiya* (Mama elegiei arabe).

Este una dintre cele mai ascultate și îndrăgite voci în sanctuarul poeziei arabe de dinainte și din zorii noii religii a Islamului, la care Khansa' s-a convertit sub influența nemijlocită a profetului Muhammad care, în semn de afecțiune, i-a acordat diminutivul onomastic colocvial de „Khansusa” (Mica gazelă).

Poemele sale elegiace, lipsite de titlu și impresionante prin sensibilitate și claritate lingvistică au fost adunate (cca. 1.000 de versuri) abia peste două secole de la trecerea poetei în neființă, iar o primă punere în circulație imprimată a fost realizată în Franța, în anii 1890.

Elegie și invocație

O, Doamne! Cine va arăta în lumina ochilor tăi
Toate îndurărilor mele și toate suspinele aruncate în
calea-mi
De vrăjmașii cei fără milă și la suflete goi?
O, tu, Kulaib, tu, Ukail și neamul Junayd, frații mei între
frați⁵
Soră vă sunt, plângând amarnic din zorii zilei la înnoptat
În fața perșilor năvalnici, cine în luptă m-a trădat?⁶
Vânzarea mai amară este decât a morții ucigașă cucută
Căci, părăsită am fost, lăsată drept roabă-n gheara
dușmanilor
Și m-ați vândut cu șiretlicuri nelegiuitorilor persani.
Dar, cu toate durerile câte au fost
Și vor mai fi, căci lupta dă vieții un chip și un rost.
Nu vă lăsați, în silă, supuși nici lenei și nici fricii
Căci biruința o știu doar cei care luptă
Și nici se-ascund sub frunză precum se-ascund aricii
Dați fraților o mână de ajutor în calea
Spre biruință mare frățescului sobor.
Al dăinuirii noastre
Aceasta este viața care se cheamă zbor.

5. Numele invocate identifică comunitățile tribale prietene neamului căreia aparține poeta.

6. Poeta se referă la celebra bătălie de la Qadisiyya, din noiembrie 636, între musulmanii arabi și oștile persane sassanide., confruntare încheiată cu victoria arabă, cu ocuparea Persiei și islamizarea acesteia. Aici au fost uciși cei doi frați ai poetei.

Rabi'a Al-Basri

~ 717 – 801~

Cunoscută și sub numele de Rabi'a Al-Adawiyya este renumită pentru înțelepciunea ei, dar mai ales pentru dragostea sa față de Dumnezeu. Vitregia timpului nu ne-a lăsat prea multe lămuriri despre această poetă reprezentativă a sufismului mistic arab și islamic, biografia sa ținând, mai degrabă, de legendă decât de poveste curriculară. Puținele informații privitoare la viața și opera sa literară ne spun că ea a văzut lumina zilei și a trăit în vechea cetate Basra din actualul Irak, contemporană fiind, aproximativ, cu nu mai puțin legendarul conducător berber militar Tarik Bin Zyad, cuceritor, în 711, al Peninsulei Iberice și cel care va da numele său stâncii și strâmătorii care separă sudul hispanic de coasta nordului african: Gibraltar (Jabal Tariq –Muntele lui Tariq).

Supusă unor aspre vicisitudini ale vieții, capturată și umilită în raziile jefuitorilor la drumul mare, și-a găsit mângâierea într-o viață de asceză și rugăciune, apropiindu-se de confreriile misticismului sufic aflat în ascensiune, dar și în liniștea creației poetice care este dominată de extazul erotic, distilat în adorația Divinității drept expresie a iubirii supreme, considerată o cale de comuniune cu Transcendența. A fost calea urmată de poetesa Rabi'a din Basra până la sfârșitul existenței biologice, drept pentru care a fost trecută, post-mortem, în rândul sfinților mistici sufiți.

A muri înainte de a muri

Poți râde cât vrei, dar cel mai lăuntric fapt al ființei tale,
Al trupului tău făcut din abur și carne
Este acela pe care noi toți îl numim
Moarte.

O, cât de frumos îmi apare portretul acestei morți
care este a mea, știind că
Sărutul meu va fi sorocit celui căruia îi voi dărui
Absolutul dragostei mele
După ce am murit de o sută de ori după ce am murit.

„Mori mai înainte de a muri” – ne-a dat poruncă
Profetul Mohammed
Există vreo aripă căreia i-a fost scris să atingă
Și să mângâie soarele?

Eu m-am născut doar în clipa în care
Am simțit că nașterea mea va putea să atingă
Iubirea.

Marea mea dorință ești Tu

A-mi adăposti dorințele Tale în spirit este comoara mea
cea mai fără de preț
Numele Tău, dezmierdându-mi limba, este cuvântul cel
mai dulce
Dintre cuvintele omului.
Ceasurile cele mai arzătoare ale viețuirii ce mi s-au dat
Sunt cele pe care le petrec împreună cu Tine
O, Doamne, cum îmi voi umple trecerea prin lumea
aceasta
Fără a-mi aminti de numele Tău?
Cum am să pot purta pe umeri povara lumii celei de
dincolo
Fără a-ți întrezări Ție chipul?
Străină și venetică sunt în ținuturile acestea
Și singură în ceata închinătorilor Tăi
Pentru aceasta plâng, acesta este miezul rugii pe care o
înălț către Tine.

Fabulă într-un vis

M-am zărit pe mine. Eram într-o grădină fără sfârșit.
O grădină pe care nu o puteam pricepe.
Am zărit, pe potecile ei, o fecioară căreia i-am vorbit: :
„Ce plăcute și frumoase sunt locurile acestea“
„Ai vrea să vezi locuri ale acestui rai, mai frumoase încă și mai încântătoare?“, m-a întrebat, în loc de răspuns.
„O, da“, i-am răspuns și atunci mi-a luat palma în palma ei, călăuzindu-mă până ce am ajuns înaintea unui palat de o frumusețe și minunăție cum până atunci nu mai fusese dat ochilor mei omenești să zărească.
Fecioara a bătut la o ușă și cineva a deschis, lăsând un val de lumină să ne îmbrățișeze pe amândouă.
Doar Dumnezeu știe noima cea lăuntrică a fecioarelor slujnice pe care le-am văzut ducându-și viața acolo.
Fiecare purta în palmă o tipsie umplută cu vălătuci de lumină. Tânăra care mă însoțea a întrebat pe o oarecare încotro merge și aceasta i-a dat răspuns: *„Căutăm pe o soră a noastră care a fost aruncată în mare, săvârșind martiriul. Mergem a-i freca trupul cu mirodenii, după datina morților“*.
„Binevoiiți a face la fel cu trupul unei prietene a mea, care se află aici“, a vorbit atunci fecioara care mă însoțea, dar slujitoarele i-au răspuns:
„Odată, o parte din aceste uleiuri și mirodenii au picurat, să-i acopere trupul dar nu au fost primite“.
Întru care fecioara care era cu mine mi-a slobozit palma și în grabă mare și-a întors chipul ei către chipul meu și mi-a spus:
„În rugăciunile tale se află toată lumina ta,

*Tăria ta izvorăște din ardoarea iubirii tale
Iară somnul viclenitor, dușman este al rugăciunii și al iubirii
Ci numai trezia și viața sunt singura cale care îți este dată.
De nu le iei în seamă, le vei pierde de tot
Și în cenușă te vei preface”*

Și, acestea zicând, chipul fecioarei s-a stins din privirile
mele.

Iubitul și mirele meu

Frații mei și voi, surorile mele, pacea o aflu
În cea fără de țărături singurătate
Unde Iubitul îmi este alături în fiecare clipă
Cu ce să schimb dragostea Lui care le cuprinde pe toate?
Dragostea Lui – încercare
Pentru toate ființele care sunt trecătoare.
El îmi este *qibla*⁷ și îmi este *mihrab*⁸
Și va rămâne să-mi fie țară de dragoste fără de margini
Pe pământul acesta al meu, pe pământul nostru arab.

7. *Qibla*, direcția către care toți musulmanii de pe mapamond trebuie să se îndrepte în timpul rugăciunilor rituale; direcția care indică situarea geografică a marelui templu sacru Kaaba de la Mecca. Prin extensie simbolică, locul de adunare a întregii comunități musulmane ca unică entitate mărturisitoare a Legii Islamice.

8. *Mihrab*, altar situat pe peretele corespunzător direcției către Mecca, aflat în fiecare lăcaș de cult islamic.

Dragoste

O, Domnul meu, de îngenunchi la tine
De frica iadului în care ard,
Atunci arde-mă, Preabune
În flacăra ce sunt – un iad.

Și de te rog să-mi dărui Paradisul,
Alungă-mă, Stăpâne, din cercul-paradis,
Căci eu îți cer, o, Doamne, numai una:
Să mă întorci în ce am fost – un vis.